

מדינת ישראל

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
האגף לחינוך קדם יסודי

ירושלים

חוויה ירושלמית בגן-הילדים

אייר תשע"ו

מאי 2016

מנהלת האגף לחינוך קדם יסודי : סימה חדד

צוות כתיבה :

ד"ר אסתר ברוקס, מנהלת המחלקה להפעלה פדגוגית
אסתר חטב, מפקחת ארצית על החינוך הקדם יסודי הממלכתי-דתית
לי אורה קלינמן, ממונה על רפורמת הסייעת השנייה ופיתוח מקצועי
מירב תורגימן, מדריכה ארצית בשפה ואורייות

קראו והעירו (רשימה על פי א-ב) :

דפנה מוקוטוב, מנהלת אשכול גנים מלציט, מחוז תל אביב
יהודית פינקיאל, מדריכה ארצית במוזיקה, אגף לחינוך קדם יסודי
ניקול דהן, מנהלת גן הדר בשמשית, מחוז צפון
נירה בן הדור, מפקחת על גני-ילדים, מחוז דרום
עדנה קרן, מנהלת אשכול גנים במורשת ממ"ד, מחוז צפון
ענת ירו, מפקחת על גני-ילדים ממ"ד, מחוז מרכז
פני גלילי, רכזת מדריכות במחוז מרכז
צ'יריל קמפר, ממונה על הקשר עם הרשויות, אגף לחינוך קדם יסודי
רעות אוחנה, מנהלת גן עץ הדעת, ירושלים, מחוז חרדי
שיפרא אטישקין, מדריכה בגני-ילדים במחוז מרכז
שירה שמר, מנהלת אשכול גנים "שלל צבעים", מחוז תל אביב
שרה פנחסי, מפקחת על גני-ילדים במחוז החרדי

עריכה לשונית :

נילי גרבר

צילומים :

ענת סקילי

תוכן עניינים:

עמ'	שם הפרק
4	מבוא
5	מטרות ועקרונות התכנית
6	המלצות לקראת פעילות שיא בגן-הילדים – "יום ירושלים"
6	תיאור התכנית
7	על ירושלים
8	עיר הקודש לכל הדתות
9	עולים לירושלים – רעיונות לפתיחת נושא ירושלים
10	"זה קורה בירושלים" – מספרים על ירושלים
14	זאת ירושלים
16	שמות הרבה לירושלים
19	מיני ירושלים
21	ארכיאולוגיה בארגז החול
23	"ירושלים שבלב" - תפילות, בקשות, משאלות וברכות
26	הצעות לימי שיא: "יום ירושלים"
31	רשימת שירים, סיפורים ואתרים

חוויה ירושלמית בגן-הילדים

מבוא:

ירושלים, עיר הבירה של מדינת ישראל, בה מרוכזים מוסדות ממשל ותרבות. ירושלים מהווה מרכז דתי ומקום מקודש ליהודים, מוסלמים, נוצרים ועוד. ירושלים כולה משקפת הוד קדומים, המבקר בה נחשף למבנים עתיקים המעידים על קיומה של תרבות ענפה, על חוזק ועוצמה ממלכתית. ביקור מעמיק מאפשר חשיפה לממצאים עתיקים בני דורות ונחשף לקיומה של היסטוריה עשירה הטומנת בחובה סודות של חיי ממלכות עתיקות יומין. יתר על כן, ירושלים מבססת את מעמדה כעיר תיירות בינלאומית ומציעה חווית בילוי תוססת עם שלל אירועי תרבות ואירועים אוניברסליים חוצי דתות ותרבויות. המבקר בירושלים מגלה עיר שחיה ונושמת מפסטיבל לפסטיבל: פסטיבל האור, פסטיבל צלילים בעיר העתיקה, פסטיבל חוצות היוצר לאומנות ואמנות, פסטיבל סופרים ועוד מגוון אירועים ססגוניים ומרתקים המאפשרים לכל אחד ואחת למצוא את ה"ירושלים שלי".

ירושלים מבטיחה חוויות אין סופיות למיליוני מבקרים ותיירים הבאים בשעריה בכל שנה. לצד היסטוריה מפוארת, מתהדרת ירושלים גם בחיים מודרניים ומרתקים. העיר היא ביתם של מוסדות תרבות, מוזיאונים, מוסדות ממשלתיים, אתרים ארכיאולוגיים, מקומות קדושים, פסטיבלים ומקומות בילוי ובידור למבוגרים ולילדים בישראל.

"אָרץ ציון וירושלים"

בתכנית ירושלים - "החוויה הירושלמית בגן-הילדים", ניתן למצוא הצעות לפעילויות להעשרת הידע והחוויה בירושלים. התכנית כוללת פעילויות הקשורות ל: היסטוריה, תרבות, אומנות, מוזיקה, ספרות ועוד של העיר. הפעילויות המוצעות יכולות להתפרס על פרק זמן של לפחות שבוע וביום ירושלים לציין את יום השיא עם משפחות הילדים.

מטרות לגן-ילדים:

- להכיר לילדי הגן את המיוחד, המיוחד והמיוחד בעיר ירושלים;
- לחוות חוויות חיוביות הקשורות לעיר ירושלים;
- לטפח ולחזק את תחושת השייכות לירושלים כבירת מדינת ישראל.

עקרונות התכנית:

- לזמן חוויות משמעותיות בגן-ילדים שיבססו את הקשר הרגשי לעיר ירושלים כעיר הבירה של מדינת ישראל;
- לתווך את התכנים והערכים תוך מודעות לחשיבות ההתפעלות וההתרגשות של צוות הגן לייחודה של ירושלים;
- לבסס את הידע הקיים אצל הילדים על העיר ירושלים, ולהעשיר אותו בהתאמה לגיל;
- לתעד את העשייה בגן סביב תכנים שקשורים בירושלים, ולהשתמש בתיאור להעמקת הידע, להעלאת רעיונות חדשים, לביסוס שיח, לביטוי רגשות, לאזכור חוויות קודמות ולביטוי במגוון דרכי ייצוג ("מאה שפות" - מושג שנתבע ע"י מוריס מלגוצ'י באסכולה רגיו אמיליה שבאיטליה במשמעות מגוון דרכי הבעה של ילדי הגן);
- לארגן ולעצב את סביבת הגן בהקשר לפעילויות הנבחרות תוך שימוש באמצעים טכנולוגיים, כלים מייצגי ומבטאי תרבות, תלבושות, חפצים וכד';
- להבנות את סביבת הגן בהדרגה ובשיתוף הילדים תוך שימוש בתיאור העשייה הקשורה לחוויה הירושלמית בגן ובייצוגים נוספים רלוונטיים;
- לעורר השראה ליוזמות ולפיתוח רעיונות חדשים וייחודיים ביצירת החוויה הירושלמית;
- לשתף ההורים/ סבים/ שכנים/ קהילה במהלך התכנית;
- לציין את החוויות הקשורות לירושלים בפעילות שיא חווייתית – "יום ירושלים" - עם הילדים ומשפחותיהם.

המלצות לקראת פעילות שיא בגן-הילדים - "יום ירושלים":

- בפרק הזמן הנבחר (לפחות שבוע) לעסוק בנושא "ירושלים" חשוב ליצור רצף של חוויות שקשורות ביניהן ולחבר אותן ע"י שיח ותיווך רלוונטי ומשמעותי;
- חשוב לזמן לילדים אפשרויות לביטוי במגוון דרכי ביטוי, להוסיף חומרים, חפצים, כלים ומשחקים שיאפשרו לילדים בחירה והבעה;
- כדאי להדגיש את העושר והמגוון התרבותי הקשור בעיר ירושלים - "כל אחד וירושלים שלו" - בהיבטים שונים: מוזיקה, שפות, דתות, טעמים, ריקוד, אמנויות.
- חשוב להפגיש את הילדים עם מגוון יצירות ספרותיות - סיפורים, שירים, פזמונים, פתגמים, ביטויים – בנושא ירושלים והמתאימים לגיל;
- כדאי ליצור את השינויים בסביבת הגן בשיתוף עם הילדים תוך כדי העשרה שפתית והעמקת השיח הרגשי;
- ניתן לבחור בין הפעילויות המוצעות וליישם אותן בכל סדר שיתאים לתכנון הגננת וצוות הגן; לשנות, להוסיף, ולקבל מהן השראה לפעילויות חדשות אחרות. חשוב ליישם את הרעיונות לאורך מספר ימים.
- ניתן להביא כלים וחפצים מהבית בהם חרוט, רקום ציור, תמונה, סמל של ירושלים כגון: פמוטים, חנוכייה, כיפות, כיסוי חלות, תמונות ועוד. לשתף את הילדים בשיח מדוע נבחרו "קישוטים" אלו לקיים סדנא של חפצים שלנו ולערוך תערוכה משותפת של חפצים שהבאנו וחפצים שייצרנו.

תיאור התכנית:

בחוברת "ירושלים" הצעות ורעיונות לחוויות בגן באמצעות "הבניית" העיר ירושלים בגן-הילדים דרך שיח, סיפור, ייצוג, תמונות, סרטונים, ספרים, שירים, יצירות אמנות ועוד. בשבוע בו יתקיים "יום ירושלים" חשוב ליצור חוויה מתמשכת סביב העיר תוך כדי יצירת אווירה מיוחדת באמצעות ארגון הסביבה החינוכית: השמעת מוזיקה ושירה, זימון טעימות וריחות של מאכלים מקומיים, התבוננות ביצירות אמנות, צפייה באתרים וסרטונים, שימוש באמצעים טכנולוגיים עכשוויים, טיול וירטואלי ועידוד למשחק סוציו-דרמטי ומשחק תפקידים. בנוסף ליצירת האווירה החווייתית ותכנון הפעילויות לשבוע-שבועיים בגן חשוב לטפח את כישורי החיים הרגשיים והחברתיים של ילדי הגן בהקשר לירושלים, לשוחח על חיים משותפים בעיר מורכבת מבחינת האוכלוסייה, על היכרות עם מגוון האנשים שחיים בה, על כבוד ואמפתיה לאחר, על העושר והמגוון התרבותי וכד'.

על ירושלים

ירושלים (בערבית: **القدس**, או **أورشليم**) היא עיר הבירה של מדינת ישראל והעיר הגדולה ביותר בה, עם 849,800 תושבים (נכון לשנת 2014). בירושלים שוכנים מוסדות הממשל של ישראל: הכנסת, בית המשפט העליון, משכן הנשיא ובית ראש הממשלה. ירושלים שוכנת בהרי יהודה, על קו פרשת המים הארצי של ארץ ישראל המערבית, בין הים התיכון לים המלח, ברום של 570 עד 857 מטר מעל פני הים. ירושלים היא מרכז רוחני של מגוון דתות ותרבויות ובשל כך מהווה מקור השראה לאנשי דת, לאמנים ולאנשי מחקר מכל העולם, לכן ביקור בירושלים יכול להתאים לכל אחד ואחת.

סמלה של ירושלים נקבע בשנת 1949 בעקבות מכרז שפרסמה "ועדת הסמל" של עיריית ירושלים. הוא מורכב מאריה שואג, על רקע חומות ירושלים ומסביבם עלי זית. הסמל שנקבע כולל שלושה מרכיבים:

- **אריה שואג** - מוצג בתנ"ך כסמלו של שבט יהודה ("גור אריה יהודה") ויותר מאוחר גם כסמלה של ממלכת יהודה, שבירתה הייתה ירושלים.
- **חומות ירושלים** - מאחורי האריה. מסמלים הן את חומת העיר העתיקה ואת אבני הכותל המערבי.
- **עלי הזית** - מסמלים שלום וגם את עצי הזית הנפוצים באזור העיר.

האריה משמש כיום גם כסמלה של העיר ולא רק של העירייה. רוב סמלי קבוצות הספורט הגדולות בירושלים מכילים אריה, והאריה משמש גם ארגונים ירושלמיים אחרים.

עיר הקודש לכל הדתות

”בית-תפלה יקרא לכל-העמים”

ישעיהו נ”ו

אחדות ירושלים מנסה להעביר במהותה מסר של אהבה ושלוש. ירושלים היא מרכז רוחני של מגוון דתות ותרבויות ובשל כך מהווה מקור השראה לאנשי דת, לאמנים ולאנשי מחקר מכל העולם, לכן ביקור בירושלים יכול להתאים לכל אחד ואחת.

ירושלים קדושה לשלוש הדתות המונותאיסטיות – ליהודים, לנצרים ולמוסלמים. לשלוש הדתות אתרים קדושים ובתי תפילה חשובים. חלק מן המקומות הקדושים לדתות השונות נמצאים באותם המקומות, ואל כולם עולים לרגל: הר הבית, הכותל, הר הזיתים, העיר העתיקה ומגדל דוד.

עולים לירושלים – רעיונות לפתיחת הנושא "ירופים שלי"

ניתן לפתוח את התכנית במגוון צורות:

- צפייה בסרטון על ירושלים באתרים:

[עיריית ירושלים](#)

[משרד התיירות](#)

- השמעת שיר – שורת שירי ירושלים (כמו השיר "ירושלים שלי" מאת דן אלמגור ונורית הירש)
- השמעת קטעי מוזיקה - האזנה לקטעי מוזיקה;
- קריאת סיפור (לדוג': "אפרים מוקיר ירושלים" מאת לאה קפלן)
- צפייה בתכנית טלוויזיה לילדים על ירושלים (לדוג': "פרפר נחמד"- "זה קורה בירושלים")
- עיון וקריאת קטעים מהמקורות בנושא ירושלים (לדוג' תהילים קט"ו)
- היכרות עם ירושלים ביצירות אמנות על העיר ונופה
- השמעת קטעי מוזיקה, קולות ולחנים של תרבויות ודתות שונות כגון מוזיקה ערבית, מוזיקה כנסייתית, מוזיקה ארמנית, פיוטים, מוזיקה חסידית, קריאת המואזין ועוד
- סיפורים של משפחות הילדים שנאספו על ביקור בירושלים, חוויה מירושלים, ירושלים בשבילי ועוד
- פגישה עם דמות בקהילה שלה קשר ייחודי עם ירושלים
- הכנת מצגת על ירושלים המשלבת תמונות מאתרים מוכרים בירושלים ותמונות של טיולים בירושלים שהתקבלו מהמשפחות.

”זה קורה בירושלים” - מספרים על ירושלים

הרעיון ליצירת החוויה

כדי לפתוח את החוויה הירושלמית בגן כדאי ליצור אוירה המשדרת לילדים את המקום המרכזי של ירושלים בחיינו. ניתן לשאול את הילדים מהי בשבילם ”ירושלים” ומה אומרת להם המילה ”ירושלים”? כדאי לספר סיפור שיעורר השראה על ההווי בירושלים, וחשוב להמשיך ולספר סיפורים על ירושלים במגוון דרכים: דרך סיפור אישי (ניתן להזמין הורה או סבא/סבתא עם סיפור אישי בקשר ירושלים), באמצעות מגוון סוגות ספרותיות ועוד.

צלילים מירושלים

מומלץ להעשיר את החוויה בשירים שעוסקים בהגעה, נסיעה, עליה לעיר ומעוררים שמחה כמו ”[מי ברכב מי ברגל](#)” מאת רפאל ספורטה ועמנואל עמירם או ”[לך ירושלים](#)” מאת עמוס אטינגר ואלי רובינשטיין.

רעיונות לפעילות לשיר ”מי ברכב מי ברגל” ניתן למצוא בחוברת ”[זמר לך לגיל הרך](#)” – שירי חגים.

מה נעשה? ”משימה ירושלמית”

- ניתן לקרוא סיפורים כמו ”מקומו של בית המקדש” (פעילויות בעקבות הספר ניתן למצוא באתר של [ספריית פיגימה](#) בעיבוד של דבורה עומר
- ניתן לצפות בתכנית [פרפר נחמד](#) ”זה קורה בירושלים”, שם נוכל להאזין לשיר ”יונים שתיים” מאת לוי קיפניס, לפזמון ”זה קורה בירושלים” מאת לאה נאור ואקס טיטי ולסיפור ”סיאמינה והחתולים של ימין-משה” מאת אורי אורלב

תודתנו למירי אבהר, מנהלת ”אשכול גנים יד אליהו” בתל אביב על התצלום, המפקחת: נאוה כהן

איזה רעיון! טיפ לדרך

- **סיפורים שלנו על ירושלים** - יצירת ספר המכיל סיפורים אישיים או סיפורים דמיוניים על ירושלים. בעקבות תיעוד הסיפורים האישיים;
- **הפרלמנט הירושלמי** - בהשראת הדמויות בשיר "על כפיו יביא" מאת יורם טהרלב ויאיר רוזנבלום, ודמויות בסיפורים שסופרו, מומלץ להזמין את הילדים להיות הדמויות השונות וליצור ביניהן שיח על חוויות בירושלים, מה הם מרגישים, מה הם יודעים לעשות, מה הם חושבים, מדמיינים וחולמים וכו'. ניתן להוסיף דמויות מתרבויות שונות, תושבי ירושלים, מבקרים ותיירים ממגוון ארצות ודתות, בארץ והעולם.
- **"כל ישראל חברים" - שלושת הרגלים**

המקדש כמאחד העם בשלוש הרגלים

...שמחתי באומרים לי

בית יהוה נלך.

עומדות היו רגלינו

בשעריך ירושלים.

ירושלים הבנויה

כעיר שחברה-לה יחדיו"

(תהילים קט"ו)

"ירושלם הבנויה - כְּעִיר שְׁחִבְרָה לָהּ יַחְדָּו. -"

"עִיר שְׁהִיא עוֹשֶׂה כָּל יִשְׂרָאֵל חֶבְרִים."

(ירושלמי, חגיגה, פ"א, ה"ו)

זה היה כוחה של ירושלים בזמן שלוש הרגלים - שלושה חגים: פסח, שבועות וסוכות - לאחד ולחבר לאחדות. כשבית המקדש היה קיים, הגיעו עולי הרגל מכל רחבי ארץ ישראל וגם מחוצה לארץ. הם הגיעו עייפים ונרגשים וקבלת פנים תמה חיכתה להם בהגיעם לירושלים. כל בעלי אומנויות שבירושלים עומדים לפנייהם ושואלין בשלומם: 'אחינו, אנשי מקום פלוני, באתם לשלום?' (משנה, מסכת ביכורים). העולים השתכנו בבתיהם של תושבי ירושלים חינם אין כסף. וכיצד ידעו באיזה בית אפשר להתארח? מנהג היה בירושלים – 'מפה פרוסה על גבי הפתח, כל זמן שהמפה פרוסה אורחין נכנסין' (מסכת בבא בתרא צ"ג). על בעלי הבתים נאסרה גביית תשלום בעבור הלינה. בתמורה הם קיבלו עורות של בהמות. הרעות והכנסת האורחים בירושלים היו כה מרשימות, עד כי "לא אמר אדם לחברו: צר לי המקום שאלין בירושלים" (משנה, מסכת אבות), וגם "לא אמר אדם לחברו: לא מצאתי תנור לצלות פסחים בירושלים... לא מצאתי מיטה שאישן עליה בירושלים" (אבות דרבי נתן). בחג הסוכות אנשי ירושלים היו מוציאים מיטותיהם מבעד לחלונות כדי ליצור תחתן סוכות עבור העולים. **בשלוש הרגלים** הקלו חכמים מחומרותיהם של חוקי הטהרה כדי לאפשר לאנשים להתוודע זה לזה.

העלייה לרגל הייתה מאורע מכונן לא רק בגלל יופיו וגודלו של בית מקדש, אלא גם בגלל עוצמת האחדות שתרמה לגיבוש ההכרה הלאומית והחוויה הדתית.

ומה עוד?

מידע נוסף באתרים:

[שירונט](#)

[אתר חגים](#)

[אתר הזמנה לפיוט](#)

[זמרשת](#)

זאת ירושלים

”עֲשֶׂה קִבּוּן עַל יוֹפֵי יְרֵדוֹ לְעוֹלָם, תִּשְׂעָה נְטָפָה יְרוּשָׁלַיִם

וְאַחַד כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ.

אֵין לָךְ יוֹפֵי כִּיּוֹפֵייהָ עַל יְרוּשָׁלַיִם.”

(תלמוד בבלי)

הרעיון ליצירת החוויה

כדי לקרב את החוויה הירושלמית בגן כדאי לספר סיפור שיעורר השראה על ייחודה של ירושלים. יש חשיבות להמשיך ולספר סיפורים על ירושלים במגוון דרכים: דרך סיפור אישי, באמצעות מגוון סוגות ספרותיות ועוד. כדי להעביר את התחושה העוצמתית של היופי והייחוד של העיר, מומלץ להשתמש באמצעים חזותיים כמו מצגת תמונות המוקרנת במחשב או בברקו של מקומות ונופים בירושלים. ניתן להתבונן בספרי טיולים, חוברות תיירות, גלויות, בולים ותצלומי ילדים ומשפחותיהם בירושלים ועוד. חשוב לשים דגש על אתרים מוכרים לילדים מטיולים עם משפחותיהם, מזיכרונותיהם וזיכרונות המשפחה.

צלילים מירושלים

שירים:

- ”מעל פסגת הר הצופים” מאת אביגדור המאירי
- ”זאת ירושלים” מאת איתן פרץ ונחום היימן

ציטוטים:

- ”אין לך יופי כיופייה של ירושלים” (תלמוד בבלי).
- ”אין לך עיר בעולם אשר החג הולם אותה כל כך כמו ירושלים” (שלום אש)
- ”אבני ירושלים מלאות בהיסטוריה.” (יהודה עמיחי)
- ”ירושלים - הרים סביב לה” (תהילים)

מה נעשה? משימה "ירושלמית"

מתכננים יחד עם הילדים "טיול בירושלים". לאן נסע? מה נראה? מה ניקח? איך נגיע? מה נאכל? מה נרצה לצלם?

איזה רעיון! טיפ לדרך

- ניתן לחזור ולשיר "מי ברכב, מי ברגל" ועכשיו עם הזווית של החוויה והשמחה שבדרך, שבציפייה מה נראה וכד' (מילות השיר).
- מומלץ לזמן ספרי עיון וטיול לירושלים כגון: יומטיול ירושלים מאת שוהם סמיט ואיה גורדון נוי, ירושלים שלי מאת תמר הירדני. אפשר ליצור ספר טיולים בירושלים מהחוויות של ילדי הגן בירושלים וגם ממה שנבנה בגן בהקשר לירושלים.
- ניתן לשוחח על אתרים מוכרים וחשובים בירושלים – כנסת ישראל, מוזיאון ישראל, חומות ושמות של שערים, מגדל דוד וכו'... וליצור "מגדיר אתרים של העיר ירושלים" - איסוף תמונות אישיות, תמונות מעיתונים, גלויות ועוד – על פי תבחינים שנבחרו עם הילדים: מבנים, נופים, מפה, על פי א'-ב' וכד'.
- ניתן להתבונן בבולים בנושא ירושלים ולהתרשם מהמוצג בהם, וליצור אוגדן המכיל גם בולים שיצרו הילדים.
- אפשר להתבונן על מפת ירושלים ולסמן את האתרים שבהם ביקרו הילדים.

ומה עוד?

[אתר הרשמי של עיריית ירושלים](#)

[אתר התיירות הרשמי של ירושלים](#)

שמות הרבה לירושלים

**"יפה נוף משה תבא קריה אמאך רב. אף נכספה נפשי
מפאתי מצרכי."**

(רבי יהודה הלוי)

רעיון ליצירת החוויה

השמות הרבים שניתנו לעיר ירושלים מעידים על חשיבותה לאורך ההיסטוריה. דוגמה לשמות ניתן למצוא גם בשיר "שמות הרבה לירושלים" מאת דן אלמגור ונורית הירש: קרית מלך רם, קריה נאמנה, משוש כל הארץ, עיר בה דוד חנה, יפה נוף, כתר פתחים, אריאל, עיר של זהב. ניתן לבקש מהילדים לאסוף, לשאול, לחקור את שמות ירושלים. **סמלה של ירושלים** מעביר מסר על ייחודיותה, יופייה ומהותה כפי ששמותיה הרבים מעבירים.

צלילים מירושלים

- ניתן להכיר את השיר "שמות הרבה לירושלים" מאת דן אלמגור ונורית הירש
- ניתן לקרוא את הסיפור "אפרים מוקיר ירושלים" מאת לאה קפלן

מה נעשה? משימה "ירושלמית"

- ניתן לחקור את שמות העיר, ניתן לצייר ציור בהשראת שם העיר
- ניתן ליצור משחקים סביב השמות וציורי הילדים
- ניתן להמציא שמות לעיר ירושלים
- ניתן לשחק משחקי מילים על שמות ירושלים
- ניתן לספר את הסיפור של מקור השם "ירושלים של זהב" – ספר האגדה מאת חיים נחמן ביאליק וי"ח רבניצקי
- ניתן להתבונן ביצירות אמנות בנושא ירושלים

איזה רעיון! טיפ לדרך

ניתן להכיר את סמל העיר ירושלים ואת המאפיין הבולט שלו, האריה ואת משמעותו, לשתף את הילדים בשיח מדוע לדעתם נבחר האריה כסמל. אפשר ליצור אריות מגבס או מחומר אחר. בהשראת תערוכות חוצות שנעשו בירושלים, ולהזמין את הילדים לצבוע, לעטר, לקשט וכד'. את האריות ניתן להציב בסביבת הגן והחצר, ניתן לצלם את כל האריות ביחד, כל ילד/ה עם האריה שלו/ה וכו'.

ומה עוד?

- חיפוש סמלה של ירושלים בכל מיני שימושים: מדים (בית"ר ירושלים), מוסדות, פחי מחזור, מבנים וכו'. ניתן לשוחח על תכונות האריה, לשער מדוע בחרו דווקא את האריה כסמל לעיר זו, אפשר לחבר להיסטוריה של העיר.
- חיפוש שמה של ירושלים בשירים ממעגל החיים ובשגרה כמו:
 - "לְשֵׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה" (מתוך ההגדה של פסח)
 - "עוֹד יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם" (בחתונה)
 - "לְהִיּוֹת עִם חֶפְשֵׁי בְּאַרְצֵנוּ אֶרֶץ צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם" (ההמנון)
 - "אִם אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח מִיָּנַי" (לפני ברכת המזון ותחת החופה)

מיני ירושלים

מבט-על - כל ירושלים

חוק בנייה בירושלים - בתחילת תקופת המנדט הבריטי חוקק מושל ירושלים הראשון מטעם הבריטים רונלד סטורס חוק עירוני המחייב כל קיר חיצוני בירושלים להיות מחופה באבן מסותתת. חוק זה חוקק כחלק מתוכנית המתאר העירונית שנערכה בשנת 1918 על ידי ויליאם מקלין, מהנדס העיר אלכסנדריה והוא נמצא בתוקף עד היום.

רעיון ליצירת החוויה

בניית העיר ירושלים מסך הייצוגים, היצירות, התיעודים שנעשו ע"י הילדים והנחתם במקום מרכזי המאפשר ראיית-על של המגוון הייחודי של העיר ירושלים: תרבויות, ישן מול חדש, נופים אורבניים מול טבע...

צלילים מירושלים

- **"ירושלים של זהב"** - ניתן ללמוד את השיר מאת נעמי שמר ולהתייחס למילות השיר בעיקר של הבית הראשון, המזמן הרים, אורנים, אויר העיר. ניתן לספר את מקור השם.
- **קול פעמונים** - מאפיין את הכנסיות והמנזרים של העיר ירושלים.
- **"על כפיו יביא"** מאת נתן יונתן - ניתן להקשיב למילות השיר וללמוד איך מתכוננות הדמויות לבניין בית המקדש בירושלים. ניתן להמחזי את השיר, לצלם את הילדים מציגים.

מה נעשה? משימה "ירושלמית"

- רצוי לזמן לילדים מגוון חומרים פתוחים כמו: קופסאות, גרוטאות, ניירות, חומרי פיסול... משחקים שזמינים להם מחיי היומיום, קוביות, לגו, משחקי בנייה שונים, לעודד אותם **לבנות את "מיני-ירושלים"** בהשראת התבוננות בייצוגים שנאספו עד כה, תמונות, סרטונים, מצגות וכד'. כמו כן, ניתן **ליצור יצירת אמנות משותפת** של הילדים על לוח: כל אחד מוזמן לבחור משטח עבודה גזור כלבנה, אפשר קרטון, ניתן לצבוע, להדביק או לצייר עליו ליצירת תחושת לבנים, כחלק מקירות האבן של בית ובמשותף ליצור פסיפס של אבנים המאפיינות את קירות הבתים בירושלים.

איזה רעיון! טיפ לדרך

- ניתן לבנות מיצג, לצלם את שלבי הבנייה ועם ההתקדמות בחוויה ובלמידה, ניתן להוסיף בהדרגה חלקים נוספים;
- ניתן להזמין את הילדים ליצור דמויות, חפצים ונופים שאליהם נחשפו הילדים מתוך השירים והסיפורים.
- ניתן להוסיף שמות של שכונות ורחובות בירושלים. מרכז זה יוכל להפוך למקום בו הילדים משחקים, ממחיזים סיפורים וכד'.
- ניתן לבנות את "מיני-ירושלים" כמשחק מונופול ירושלמי.

ומה עוד?

אתרים: [מיני-ישראל](#), [עריית ירושלים](#), [תיירות לירושלים](#) וכד'.

ארכיאולוגיה בארגז החול

"אֶפְנֵי יְרוּשָׁלַיִם מְלֵאִים פְּהִיסְטוֹרִיָה."

יהודה צמחי

רעיון ליצירת החוויה

לירושלים היסטוריה מפוארת הבאה לידי ביטוי בין היתר בסיפורים העומדים אחרי המבנים והאתרים שבה. כדאי לשוחח על ישן וחדש בירושלים בעקבות הצגת תצלומים וציורי אמנות של ירושלים העתיקה והחדשה. ניתן להתחקות אחר ההיסטוריה והמורשת של העיר באמצעות יצירת אתר ארכיאולוגי בחצר הגן, בו נחוה "חוויות ארכיאולוגיות בירושלים" המספרות על ההיסטוריה, העמים והתרבויות שחיו וחיים בה.

צלילים מירושלים

- ניתן לקרוא את הסיפור "פעמון הזהב" מאת תמר זקס כוכב, יוסי אבולעפיה ונעם נדב כוכב (פעילויות בעקבות הסיפור [באתר ספריית פיגימה](#))
- ניתן לשיר את השיר "[שישו את ירושלים](#)" מן המקורות לחן עקיבא נוף, ולהתייחס בחלק הפזמון ל"חומות העיר העתיקה". השיר מופיע בחוברת "[זמר לך לגיל הרך](#)" – חגים.

מה נעשה? משימה "ירושלמית"

- ניתן להתבונן בתמונות של מבנים עתיקים ובאתרים ארכיאולוגים, כמו "הגן הארכיאולוגי" בעיר העתיקה בירושלים; כדאי להתייחס לתרבויות השונות ולביטוי שלהן במבנים ובמצאים הארכיאולוגיים. בעקבות הרשמים ניתן לבנות בחצר אתר ארכיאולוגי.
- רצוי לחשוף את הילדים לעבודתו של הארכיאולוג וחיבתו, הכלים והטכניקות בהן הוא משתמש;
- אפשר להטמין בארגז החול חלקי כדים, לוחות, חלקי כלים, אבני פסיפס, חרסים וכד' ולהזמין קבוצת ילדים למצוא אותם ולהרכיב את הממצאים (לעסוק ברפאות – הרכבת ממצאים ארכיאולוגיים, בשחזור, בשימור וכו'). כדאי לתעד את "העתיקות" ואת "הממצאים" ולספר את סיפורם. ניתן לטמון "ממצאים ארכאולוגיים" בתוך שקיות.

איזה רעיון! טיפ לדרך

- בהשראת התבוננות בתמונות שבמוזיאון ארצות המקרא הממוקם בעיר ירושלים בו נשמרות עתיקות, אפשר להקים מוזיאון עתיקות בגן, בו יוצגו הממצאים.

ומה עוד?

- ניתן לטמון: חלקי פסיפס, מטבעות, כלים שלמים (פמוט, מנורה...)
מהממצאים ניתן:
- לבנות וליצור פסיפס (נטמון רמז לתמונה /תמונה חלקית הילדים משלימים דוגמא: התחלת מנורה, עץ תמר, אריה).
- ניתן ליצור קווי מתאר לתמונת הפסיפס
- לבנות כדי חרס קטנים אותם כיירו הילדים
- להכין מטבעות ע"י ריקוע בחמרן בהשראת חקר תמונות של מטבעות עתיקים שנמצאו. ניתן לצלם את המטבעות לאחר תיעודם לטבול בבוץ ולהטמין. הילדים מוזמנים למצוא את המטבע לנקות בעדינות בעזרת מכחול, להתאים לתמונות ולספר את הספור של המטבע.
- ניתן לטמון חלקי "ממצאים ארכיאולוגיים" בתוך שקיות קטנות לגלותם בחפירות לקראת שחזורם. (כמו כדים שניפצנו, כך נקל על ריכוז חלקים לרפאות)
- מגילות עתיקות – ניתן לחרוך בריסטול קלף עליו כיתוב, ציור וכו'. נאפשר לגזור לחלקי פאזל. הילדים יוכלו להרכיב את הפאזל על משטח, לזהות מה רואים ולהשלים את התמונה.

ירושלים שבלב - תפילות, בקשות, משאלות וברכות

”בְּכַף מִקּוֹם אֵלָיו אֲנִי הוֹלֵךְ, אֲנִי הוֹלֵךְ לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל”

(ר' נחמן מברסלב)

רעיון ליצירת החוויה

- בשיר "ירושלים שבלב" מאת אברהם פריד ותומר הדדי - "כל הדרכים, השבילים, הכבישים, השלטים מובילים לירושלים...".
- בהשראת החוויות הירושלמיות בגן אפשר ליצור משחק "חפש את המטמון":
- א. מטמון בגן - הילדים יחפשו את המטמון - ספר, שיר, תמונה, דיסק וכו' - על ירושלים. המטמון יכול להיות גם נסיעה משותפת לירושלים, צפייה בהצגה על ירושלים, ביקור בגן בקהילה כדי לחוות חוויה ייחודית משותפת.
- ב. מטמון שבלב וברכות שבלב - לכל אחד הירושלים שלו - ניתן ביטוי למשאלות, בקשות, אמונות, תפילות... של כל אחד.
- ג. הכותל המערבי - "יש אבנים עם לב..."
- לכותל המערבי** חשיבות דתית, לאומית והיסטורית, ואלה מביאים אליו מיליוני מבקרים בכל שנה, יהודים ושאינם יהודים. הוא מהווה מרכז של עליה לרגל מכל רחבי העולם.
- הכותל המערבי הפך למקום הקדוש ביותר ליהודים בכל הדורות ולסמל להזדהות עם בית המקדש, שהיה מרכז חיי הדת והלאום של עם ישראל. בני מצווה חוגגים שם עם משפחתם, ואישים מרחבי העולם מבקרים בו.
- הכותל נקרא גם כותל הדמעות כיוון שרבים מתפללים בו בעוצמה ומבקשים בקשות לרפואה להצלחה שמחה ועוד.
- ניתן ליצור את ההקשר למנהג הטמנת הפתקים בכותל המערבי ואפשר ליצור קשר עם אתר הכותל המערבי לשליחת ברכות של ילדי הגן דרך הקישור:
- [הטמנת פתקים בכותל](#)
- וניתן לצפות בזמן אמת ברחבת הכותל המערבי בקישור:
- [צפייה ברחבת הכותל](#)

צלילים מירושלים

- ניתן לשיר ולרקוד את השירים "ירושלים שבלב" מאת אברהם פריד ותומר הדדי, "לכל אחד ירושלים" מאת נתן יונתן ו"לך ירושלים" מאת עמוס אטינגר ואלי רובינשטיין.

מה נעשה? משימה "ירושלמית"

- קבוצת ילדים תתכנן איפה להטמין את המטמון ובאלו משימות וחצים ישתמשו לקראת מציאת המטמון. רצוי לחבר את המסלול והמשימות לכל החוויות שחוו הילדים ומתועדות בגן (מיני-ירושלים, הגן הארכיאולוגי, מוזיאון וכו').
- "ירושלים שבלבבות" – נזמין, נאפשר ונעודד את הילדים לספר מה אני אוהב בירושלים, לראיין את חברות הצוות, את משפחות הילדים ואנשים בקהילה, לרשום על לבבות ולהציג במקום מרכזי בגן. חשוב לצרף את כל הלבבות ביחד ולהתחבר לשיר.
- ניתן ליצור עם הילדים פתקים עם משאלות. בתהליך תיכון ניתן לבנות את החומה של הכותל המערבי ולהטמין פתקים בחריצי החומה.
- ניתן לשוחח על כיוונים: מערב – צפון-דרום – מזרח.
- ניתן לשוחח על המקומות הקדושים לשלושת הדתות: מוסלמים, נוצרים ויהודים תוך כדי ציון ערכים של כבוד לכל דת ולאמונה של אנשים מדתות שונות, החיים ביחד בדו קיום בירושלים, החיבורים של אוכלוסיות שונות.

איזה רעיון! טיפ לדרך

- בהשראת השיר "שבחי ירושלים" תהילים, לחן של אביהו מדינה ניתן לברך – ברכות של שלום ותקווה לירושלים. ניתן למצוא את השיר [באתר "הזמנה לפיוט"](#).

ומה עוד?

לגני הממ"ד :

- **מקומה של ירושלים בתפילה ובברכות**
ירושלים מוזכרת בפסוקי דזמרה ובתפילת שמונה עשרה :
"תִּשְׁכַּח בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עֵינֶיךָ כְּאִשֶׁר דָּבַרְתָּ"
"וְכִסָּא דְּוִד עֲבָדְךָ מְהֵרָה בְּתוֹכָהּ תִּכְיֶינָה."
כך גם מזכירים אותה בברכת המזון ובברכת מעין שלוש : "ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו", בתפילת ראש חודש, בהגדה של פסח ובמקומות רבים נוספים. לעיתים ירושלים מוזכרת בשם או בכינוי אחר כמו "ציון" או "עיר מלוכה".
אזכור העיר ירושלים מופיע במעגל החיים היהודי כמו בחתונה נוהגים להזכיר תחת החופה את ירושלים לפני שבירת הכוס כדי לזכור ששמחתנו אינה שלמה עד שיבנה בית המקדש :
"אם אשכחך ירושלים..."
בירושלים נוהגים להדליק נרות שבת לפני שאר היישובים בארץ כי בעיר הקודש יש יותר מן הקודש.
בליל הסדר אנו מסיימים את ספור יציאת מצרים וההגדה במשפט ובשיר : "לשנה הבאה בירושלים הבנויה".

ניתן לשוחח, לפרש ולאיייר פסוקים בתפילה המזכירים את ירושלים כמו :

- "אם אֶשְׁכַּחךָ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי, תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לְחֻכֵי אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִי, אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי."
○ "וְהִבִּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עֵירְךָ בְּרֶנָּה וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם"
○ "לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה"
○ "עוֹמְדוֹת רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיךָ, יְרוּשָׁלַיִם"
○ "הַפּוֹרֵשׁ סִכַּת שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ שְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלַיִם"
○ "תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלוּיֹתֵינוּ וְהִבִּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עֵירְךָ בְּרֶנָּה."
○ "אֹר חֲדָשׁ עַל צִיּוֹן תִּבְאֵיר"
○ "עוֹד יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם. קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמֹחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה"

הצעות לימי שיא: "יום ירושלים"

מומלץ שיום השיא – יום ירושלים - ייתן ביטוי לכלל החוויות והיצירות באירוע מסכם בגן, בשיתוף עם אורחים נוספים. חשוב שיום זה ישלב מוזיקה, תמונות, היצגים והצגה של תוצרי הילדים. מומלץ ליצור אורה חגיגית בגן כדי להעמיק את החוויה, וחשוב לציין את היום באיחולים לשלום ותקווה.

■ יריד חוצות היוצר

ניתן ליצור את "יריד חוצות היוצר בגן" ע"י הקמת דוכנים בגן ובחצר, בהם ניתן להציג ("למכור") יצירות ועבודות שהילדים הכינו בעקבות ה"חוויות הירושלמיות בגן". ניתן ליצור יריד "תן וקח" עם חפצים ירושלמים, ואפשר להזמין הורים להביא חפצים וכלים ליריד ברוח "יריד חוצות היוצר" בירושלים.

אפשר להיעזר:

[חוצות היוצר - ויקיפדיה](#)

[אתר רשמי – פסטיבל חוצות היוצר](#)

[מידע נוסף – על יריד חוצות היוצר](#)

■ שוק ירושלמי

ניתן להקים דוכנים בגן ובחצר, להכין מאכלים, ריחות, טעמים האופייניים לתרבויות שונות בירושלים בשיתוף ההורים. הילדים יוכלו לבחור להיות דמויות מתוך התרבויות השונות ובעלי תפקידים כמו: אופים, מסעדנים, שפים, חנוונים, בעלי דוכנים, קונים, סועדים, מלצרים, נגנים, קבצנים, מוכרי תה או לימונדה, צלמים ועוד.

■ ימי שיא בגן בהשראת פסטיבלים בירושלים

■ פסטיבל ישראל

פסטיבל ישראל המתקיים ברחבי ירושלים, מהווה נקודת מפגש בין תחומי אמנויות הבמה השונים, ובין אמנים ויוצרים מהארץ ומחול"ל. גם השנה יתקיימו אירועי הפסטיבל ברחבי העיר, ובחלקם יצאו מאולם התיאטרון אל חללים מרכזיים ואתרים בירושלים. אירועי הפסטיבל יפתחו חגיגת בכיכר ספרא, עם מופע מחווה חגיגי לזמרת שושנה דמארי.

■ "פסטיבל האור"

פסטיבל "אור ירושלים" הינו חלק מרשימה יוקרתית של פסטיבלי אור ברחבי העולם. בפסטיבל שימוש באור על מנת ליצור פסלים, מיצבים, מיצגים ועבודות אמנות. הפסטיבל מעניק פן חדש לפעילות הלילית בעיר.

■ "פסטיבל צלילים בעיר העתיקה"

צלילים בעיר העתיקה הוא פסטיבל מוסיקה החושף את המסורות המוסיקליות בעיר העתיקה. הפסטיבל מעניק חוויה תרבותית מוסיקאלית ותיירותית, בה הצלילים האותנטיים עוטפים את העיר העתיקה. כל אלה יאפשרו למבקר להיחשף לתרבות ולהיסטוריה של כל רובע באמצעות המוסיקה התואמת לו וליהנות מטיולים ליליים ברחבי העיר העתיקה.

■ "יורדים מהפסים"

"יורדים מהפסים" הפנינג שמתקיים לאורך רחוב יפו שבירושלים. את המדרכות ממלאים אמני רחוב, שחקנים, נגנים, פסלים חיים, תאטרון בובות ואמני קרקס שהופכים את מרכז העיר לבמה אחת גדולה וצבעונית. אמני הרחוב מופיעים לאורך רחוב יפו בין חנויות המעצבים, הפלאפלויות, המטריות והכיכרות, שם ניתן למצוא עשרות אמנים שהופכים את המדרכה והרחוב לבמה.

■ ירושלייב - חגיגת אביב

פסטיבל ירוש-Live הוא סדרת הופעות מיוחדת בו בכל יום נפתח ההיכל המופעים לקהל עם הופעות של אמנים מהגדולים בארץ.

■ "מרתון ירושלים"

מרתון ירושלים מתקיים ברחבי העיר. מסלולי הריצה עוברים בסמוך לאתרים השופכים אור על היסטוריה בת 3,000 שנות קיומה של ירושלים, לצד אתרי תרבות ומורשת, בהם כנסת ישראל, שוק מחנה יהודה, הר הצופים, העיר העתיקה, וטיילת ארמון הנציב.

ימי שיא בגן בהשראת תערוכות במוזיאונים בירושלים

דוגמאות:

- [מוזיאון רוקפלר - תערוכה בקופסה](#)
- [מוזיאון ישראל - יומולדת](#)

פרסום יום השיא – "יום ירושלים":

לקראת יום השיא כדאי לשתף את ההורים.

ניתן לפרסם את הפעילות ב:

- ["עכבר העיר" \(של הגן\)](#)
- לוחות מודעות
- סרטון שצולם בפלפון חכם
- פרסום באינטרנט
- יצירת מצגת
- יצירת עיתון, פוסטרים, פליירים וכד'.

שירים שמוצעים בחוברת על פי סדר הופעתם:

ירושלים שלי מאת דן אלמגור ונורית הירש
מי ברכב מי ברגל מאת רפאל ספורטה ועמנואל עמירם
לך ירושלים מאת עמוס אטינגר ואלי רובינשטיין
זה קורה בירושלים מאת לאה נאור ואקס טיטי
מעל פסגת הר הצופים מאת אביגדור המאירי
זאת ירושלים מאת איתן פרץ ונחום היימן
על כפיו יביא מאת יורם טהרלב ויאיר רוזנבלום
שמות הרבה לירושלים מאת דן אלמגור ונורית הירש
ירושלים של זהב מאת נעמי שמר
על כפיו יביא מאת יורם טהרלב ויאיר רוזנבלום
שישו את ירושלים מן המקורות לחן מאת עקיבא נוף
ירושלים שבלב מאת אברהם פריד ותומר הדדי
לכל אחד ירושלים מאת נתן יונתן

שירה, ספרים וסיפורים שמוצעים בחוברת על פי סדר הופעתם:

אפרים מוקיר ירושלים מאת לאה קפלן
מקומו של בית המקדש בעיבודה של דבורה עומר
"סיאמינה" - והחתולים של ימין-משה מאת אורי אורלב
יומטיוול ירושלים מאת שוהם סמיט ואיה גורדון נוי
ירושלים שלי מאת תמר הירדני
ספר האגדה מאת חיים נחמן ביאליק וי"ח רבניצקי
פעמון הזהב מאת תמר זקס כוכב, יוסי אבולעפיה ונעם נדב כוכב
יונים שתיים מאת לוי קיפניס

אתרים המתייחסים ל"יום ירושלים"

[אתר האגף לחינוך קדם יסודי – עלון לגננת על "יום ירושלים"](#)

[משרד החינוך – אתר תקשוב ומערכות מידע](#)

[אתר הכנסת](#)

[אתר המרכז לטכנולוגיה חינוכית](#)

[אתר סמינר אורנים](#)

אתרים הכוללים מידע על העיר ירושלים

[אתר האגף לחינוך קדם יסודי - עלון מקוון לגננת ; תכנית ילדי הגן מתחברים לכנסת ישראל](#)

[משרד החינוך – אתר תקשוב ומערכות מידע - מטיילים בירושלים](#)

[משרד החינוך - אתר מינהל חברה ונוער](#)

[אתר הרשמי של עיריית ירושלים](#)

[אתר התיירות הרשמי של ירושלים](#)

[ויקיפדיה – ערך: ירושלים](#)

[אתר האגף לחינוך קדם יסודי - עלון מקוון לגננת](#)

- [ההיסטוריה של ירושלים](#)

- [שמות לעיר ירושלים וסיפורים](#)

- [בערבית](#)

- [ירושלים - עיר בירה](#)

[אתר האגף לחינוך קדם יסודי - עלון יום העצמאות](#)

חומרי עזר לגננת:

ירושלים - לדעת, להכיר, לאהוב, הוצאת מעלות

